

Василега Альона Миколаївна
Панченко Владислав Русланович

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

МІЖКУЛЬТУРНА ОСВІТА – ВИМУШЕНІСТЬ ЧИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Міжкультурна освіта є ключовим елементом розвитку сучасного суспільства, що визначається різноманіттям культур, їх взаємодією та необхідністю підтримки злагоди й миру. У цьому контексті, вона стає важливою складовою не лише освітнього процесу, але й соціокультурного прогресу загалом, адже сприяє розвитку відкритого суспільства, де різні культури взаємодіють на основі рівності та поваги. Такий підхід до освіти допомагає виробити критичне мислення, розширити світогляд та підготувати індивіда до успішного функціонування у глобальному світі.

Україна, будучи поліетнічною, поліконфесійною, багатомовною та полікультурною країною, зазнає труднощів у реалізації мультикультурних проєктів в контексті глобальних трансформацій. Зараз у країні, де співіснує понад 130 націй та народностей, виникають проблеми, пов'язані з розмаїттям культурних традицій, національної самобутності та релігійної різноманітності. Різноманіття ідентичностей, таких як національна, професійна, гендерна, релігійна та регіональна, часто взаємодіють між собою, створюючи складні конфігурації, що вимагають ретельної уваги та виваженого підходу у формуванні освітньої політики.

Національна ідентичність в Україні конкурує з іншими формами ідентичності, що може викликати суперечки та конфлікти в суспільстві. Проте, несвідомість суспільства стосовно полікультурної політики та недостатня готовність до реалізації мультикультурних моделей стають значущими перешкодами для подальшого розвитку. Недолік чіткої концепції полікультурної освіти та відсутність узгоджених стратегій управління культурним різноманіттям ускладнюють створення транскультурного простору. Значна частина політичного та культурного дискурсу зосереджена на державотворчих аспектах, іноді відставляючи на задній план питання міжкультурної взаємодії та розвитку культурного плюралізму. Важливими чинниками є нестача ресурсів, відсутність

належних умов для навчання та необхідність підвищення компетентності педагогів.

Для подолання цих проблем та забезпечення сталого розвитку міжкультурної освіти в Україні, необхідно впровадження чіткої концепції полікультурної освіти, яка б враховувала не лише етнічну, а й інші форми ідентичності. Важливо створити механізми для ефективної міжкультурної взаємодії, сприяти розвитку культурного різноманіття та підтримувати транскультурні простори спілкування. Демократична політика, яка підтримує взаємодію різних соціокультурних груп, має стати основою для реалізації мультикультурних стратегій. Важливо, щоб держава сприяла міжкультурному діалогу та забезпечувала рівні можливості для усіх груп населення. Зокрема, міжкультурна освіта повинна стати не тільки інструментом вивчення культурних традицій, але й майданчиком для розвитку критичного мислення та толерантності.

Міжкультурна освіта вирішує конфлікти, що виникають зі стиком різних культур, допомагає перебороти стереотипи та формує толерантність через розуміння та повагу до відмінностей. У сучасному світі, де ми є громадянами глобального суспільства, міжкультурна компетентність стає ключовою якістю для кожного із нас та передбачає не лише толерантність до інших груп, але й збереження власної ідентичності. Освіта, яка сприяє формуванню цієї якості, має стати пріоритетом в освітньому середовищі, допомагаючи студентам і учням адаптуватися до глобального середовища та розвивати навички взаємодії в різноманітних культурних контекстах.

Крім формування толерантності міжкультурна освіта має за мету формування свідомості про рівноправність всіх культур, сприяє відмові від культурної зверхності на користь міжкультурного діалогу та переборенню стереотипного мислення. Однією з головних задач міжкультурної освіти є підготовка учнів та студентів до іншомовного спілкування. Це вимагає переходу від теоретичних знань до практичних міжнародних проєктів, вивчення іноземних мов, зарубіжної літератури, країнознавства та інших аспектів, що сприяють глибокому розумінню та взаємодії між культурами.

Однією з ключових складових ефективної міжкультурної освіти в Україні є національна стратегія освіти, що передбачає впровадження спеціальних курсів та

програм, спрямованих на розширення культурного розуміння та толерантності. У сучасному освітньому контексті України, євроінтеграційний вимір яскраво проявляється не лише в соціальній, а й в освітній сфері, особливо в просторі вищої освіти. Вступ України в європейський простір вищої освіти передбачає не тільки реформування внутрішньої системи вищої освіти, але і балансування між збереженням культурної різноманітності національної освітньої системи та підвищенням міжнародної співпраці, мобільності, конкурентоспроможності вишів та працевлаштуванням. Це вимагає не лише змін у вимогах до навчання та виховання, але й у виробничих, культурних та поведінкових патернах, оскільки саме освіта формує систему цінностей, що визначає мислення людей.

Болонський процес, ініційований у 1999 році Болонською декларацією, визначає ключові принципи реформ у вищій освіті для країн-учасниць. Заснований на академічній свободі, інституційній автономії та участі студентів і викладачів у управлінні вищою освітою, він сприяє розвитку соціального виміру вищої освіти та сприяє якості, економічній привабливості, академічній мобільності, працевлаштуванню, навчанню впродовж життя та соціальній згуртованості. Створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) у 2010 році підкреслило важливість розвитку вищої освіти, що ґрунтується на академічній свободі та інституційній автономії. ЄПВО сприяє культурній різноманітності та відкритому співробітництву з вищою освітою в інших частинах світу.

Україна, аналогічно до Європи, перебуває на шляху формування нової моделі співіснування людей різних національностей, культур та релігій. Досвід мігрантів зі Сходу у Західних країнах переконливо підтверджує, наскільки складним є процес адаптації до нових умов життя. Школа в Україні стоїть перед завданням ознайомлення учнів з основними етапами двосторонніх відносин Україна – Євросоюз, сприяючи становленню активної позиції молоді щодо реалізації ідеалів і цінностей, розвитку демократичного суспільства у світі, Європі та Україні. Освіта визначається як основний шлях до досягнення життєвих цілей для формування соціально-політичних, міжкультурних, інформаційних, комунікативних та інших компетентностей. Важливо зазначити, що освіта впливає на формування молоді в різних аспектах, сприяючи їхньому розвитку як

особистостей та активних громадян. Це стає основою для розбудови та підтримки демократичного суспільства, сприяє розумінню різноманітності культур та розвитку толерантності у сучасному світі.

Мультикультурна освіта є важливою для виховання всебічно розвиненої особистості. Важливо формувати в дитини емпатію та усвідомлення того, що вона належить до власної культури. Учені провели чимало досліджень, які показали, що молодь, яка займалася вивченням іноземних мов та культур ще з дитинства, легше долає психологічні бар'єри при взаємодії з представниками іншої культури. З метою сприяння розвитку міжнаціональної свідомості вчитель має бути керівником, який контролює та надає поради, що допоможуть здобувачам освіти в їхніх власних дослідженнях різних культур.

З часом учні стають дорослішими, вони формуються як особистості, тож педагогові слід давати їм настанови, які матимуть позитивний вплив на розвиток їхнього світогляду, взаємодії з представниками як власної, так й інших культур. Учителеві варто організовувати міжпредметну інтеграцію, застосовувати різноманітні методи та підходи до викладання, які матимуть позитивний вплив на формування міжнаціональної свідомості. Важливим фактором, який впливає на розвиток свідомості здобувачів освіти, є міжкультурна свідомість викладача. Адже важливим є те, яке ставлення до власної культури та до культури інших етносів має педагог, оскільки лише викладач, який усвідомлює себе частиною власної культури та обізнаний щодо інших культур, здатний сприяти формуванню в учнів емпатії та толерантності по відношенню до представників інших культур та їхніх цінностей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Євтух В. Мультикультурна/міжкультурна освіта: зарубіжний досвід та перспективи для України. Вища освіта України 4, 2021. С. 13-33.
 2. Власюк І. Міжкультурна освіта як виклик для сучасної освіти України. 2024. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33153/1/3_Vlasyk.pdf
 3. Молчанова К., Лупаренко С. Міжкультурна освіта як важлива складова сучасного життя. 2024. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/30fd4b9e-3cac-409d-a881-6dd2dbf0d0a4>
- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Київ, 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoiosviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>